

з реєстрацією цього шлюбу, оскільки через укладення такого шлюбу вони не отримають належну їм частку спадщини (Юридичний вісник України № 3 за 2007 рік [Електронний ресурс]— Режим доступу: http://yurincom.com/ua/legal_practice/analychna).

Разом з тим в інтересах добросовісного подружжя законодавством встановлено виняток. Якщо шлюб визнаний недійсним після смерті одного з подружжя, то за другим із подружжя, який його пережив і не знав та не міг знати про перешкоди до реєстрації шлюбу, суд може визнати право на спадкування частки того з подружжя, хто помер, у майні, набутому ними за час цього шлюбу.

Запровадження такого виключення викликане, насамперед, метою захисту законних спадкових прав добросовісного чоловіка (дружини) спадкодавця в недійсному шлюбі.

Таким чином, включення в закон такої підстави усунення права на спадкування, як недійсність шлюбу надає змогу бути включеним до кола спадкоємців осіб, закликання яких здійснюється відповідно до законодавчих норм. Крім того, законодавцем надані гарантії добросовісному подружжю спадкувати один після одного спільного майна набутого під час шлюбу.

ВЕРХОВЕЦЬ К. С.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного права

ЩОДО ПИТАННЯ ФОРМИ ДОГОВОРУ ПРО СПЛАТУ АЛІМЕНТІВ НА ДИТИНУ ТА ВИЗНАННЯ ЙОГО НЕДІЙСНИМ

З аналізу чинного сімейного законодавства вбачається, що аліментні правовідносини все в більшій мірі регулюються диспозитивними нормами, що свідчить про тенденцію приведення норм до положень міжнародного законодавства, маючи на меті, насамперед, захист прав та інтересів дитини.

Ратифікувавши Конвенцію про права дитини, Україна взяла на себе зобов'язання по забезпеченню дитині такого захисту і піклування, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права й обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом (ст. 3 Конвенції).

Положеннями Сімейного кодексу України (далі — СК України) передбачається можливість врегулювання сімейних відносин за домовленістю між її учасниками (ст. 7 СК України).

Як вказує С. М. Бервено, первинною стадією договірною правовідношення є укладення договору, функціонально наділеного правостворюючим характером (Бервено С. М. Проблеми договірною права України: [Монографія] / С. М. Бервено. — К. : Юрінком Інтер, 2006. — 392 с.).

Відповідно до ч. 1 ст. 189 СК України встановлюється, що батьки мають право укласти договір про сплату аліментів на дитину, у якому визначити розмір та строки виплати. Умови договору не можуть порушувати права дитини, які встановлені СК України (Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III — <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/paran967#n967>).

Такої ж позиції додержується Пленум Верховного Суду України, зазначаючи у п. 16 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 15.05.2006 року № 3 «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів», що згідно з ч. 1 ст. 181 СК способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину визначаються за домовленістю між ними. Частиною 1 ст. 189 цього СК України батькам надано право укласти договір про сплату аліментів на дитину, умови якого (про розмір аліментів, строки їх виплати тощо) не повинні порушувати її права (Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15.05.2006 року № 3 «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів» — <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06>).

Більш того, ч. 2 ст. 189 СК України встановлюється форма укладеного правочину. Так, договір про сплату аліментів на дитину має укладатися у письмовій формі і нотаріально посвідчуватися.

Говорячи про недійсність договору, треба звернути увагу на відповідні положення цивільного законодавства.

Згідно зі ст. 203 Цивільного кодексу України (далі — ЦК України) встановлюються загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину, наприклад, ч. 4 зазначеної статті встановлюється, що правочин має вчинятися у формі, встановленій законом.

Пленум Верховного Суду України у п. 13 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 року № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» роз'яснює, що з підстав недодержання вимог закону про нотаріальне посвідчення правочину нікчемними є тільки правочини, які відповідно до чинного законодавства підлягають обов'язковому нотаріальному посвідченню (Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 року № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» — <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>).

Взагалі, виходячи зі змісту ст. 203 ЦК України, вбачається вичерпний перелік умов чинності правочину:

- 1) зміст правочину не може суперечити ЦК України, іншим актам цивільного законодавства, а також моральним засадам суспільства;
- 2) особа, яка вчиняє правочин, повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності;
- 3) волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі;
- 4) правочин має вчинятися у формі, встановленій законом;
- 5) правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що зумовлені ним;
- 6) мають бути дотримані спеціальні вимоги до укладення певних видів правочинів.

Дійсно, недійсними правочинами є дії суб'єктів цивільного права, що спрямовані на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків, однак не породжують бажані сторонами юридичні результати внаслідок невідповідності вчинених дій вимогам закону (Харитонов Є. О., Старцев О. В. Цивільне право України: Підручник. — Вид. 2, перероб. і доп. — К. : Істина, 2007. — С. 239).

Відповідно до частини 1 ст. 215 ЦК України підставою недійсності правочину є недодержання стороною (сторонами) вимог, які встановлені статтею 203 ЦК, саме на момент вчинення правочину. Не може бути визнаний недійсним правочин, який не вчинено.

Однак, важливим є відокремлення видів недійсності правочинів:

1) нікчемні правочини — якщо їх недійсність встановлена законом (частина перша статті 219, частина перша статті 220, частина перша статті 224 ЦК України тощо);

2) оспорювані правочини — якщо їх недійсність прямо не встановлена законом, але одна із сторін або інша заінтересована особа заперечує їх дійсність на підставах, встановлених законом (частина друга статті 222, частина друга статті 223, частина перша статті 225 ЦК України тощо).

Нікчемний правочин є недійсним через невідповідність його вимогам закону та не потребує визнання його таким судом. Оспорюваний правочин може бути визнаний недійсним лише за рішенням суду.

Таким чином, загальною підставою визнання правочину недійсним є його невідповідність вимогам закону, а саме ст. ст. 203, 215 ЦК України.